

Balázs Géza

Trianon: nyelvi korszakhatár

Összetartásból széttartás

■ Trianon bevonult a nyelvtörténetbe. A *magyar nyelv története* című, 1967-es kiadású egyetemi tankönyvben még nem szerepel mint nyelvi korszakhatár. A magyar nyelv történetének úgynevezett újmagyar korszaka töretlenül tart 1772-től „napjainkig”. A 2003-ban megjelent *Magyar nyelvtörténet*ben azonban már korszakhatár. Az újmagyar kor 1772-től 1920-ig, „a magyarországi felvilágosodás kezdetétől a trianoni békediktátum megkötéséig tart”, a nyelvfejlődésben addig „a nyelvi konvergencia egyre erősödő tendenciaként érvényesül”. Ekkor azonban minden megváltozik: „A trianoni békediktátum (1920. június 4.) a magyar nyelvközösség és nyelv eddigi legnagyobb szétszakítottóságához vezet. A kisebbségbe került magyarság millióinak nyelvhasználatában elsősorban a kényszerű kétnyelvűségből következő nyelvi különfejlődés jelei mutatkoznak s terjednek.” A trianoni döntés következtében az egyes államnyelveknek a magyar nyelvre gyakorolt hatását – leginkább óvatos hozzáállással – már az 1960-as évektől emlegetik: részben az utódállamok (Románia, Jugoszlávia, Csehszlovákia) nyelvművelői, részben magyarországi nyelvészek. A tudományos kutatás, felmérés és cselekvési programok azonban csak a rendszerváltozás után indultak meg; s bár sok jó szándékú tervről, sőt intézkedésről tudunk, a divergens, azaz széttartó folyamatokat megállító programot (stratégiát) nem tapasztalunk.

A nyelvek adottságaikat, kibontakozási lehetőségeiket tekintve egyenlő értékűek, ám fejlettségüket és helyzetüket tekintve egyenlőtlenek. Az élen a globalizáció és a gazdasági expanzió hajtómotorjaiként szolgáló nyelvek, utolsó helyen pedig az államisággal, államnyelvi státusszal nem rendelkező, kevesek által beszélt, veszélyeztetett vagy éppen már a kihálás szélére került nyelvek állnak. A magyarországi magyar nyelv kedvező helyet foglal el a rangsorban, hiszen van egy ország (Magyarország), amelyben államnyelv, van megfelelő számú

beszélője, s ehhez mérten kutatása, oktatása, széles körű, az élet minden területére kiterjedő használati lehetősége. A trianoni határon túl azonban már nem ez a helyzet. Az utódállamok magyar nyelvű beszélőinek korszakonként, a sokszor változó politikai helyzettől függően nyelvi korlátokkal kell szembesülniük, és ez többnyire az anyanyelvhasználatuk visszaszorulásához vezet. Egy nyelv kisebbségi nyelvvé válása szinte törvényszerűen magával hozza az adott nyelv használati lehetőségeinek korlátozásait, ezzel együtt a visszaszorulását és nyelvi állományának tönkremenetelét.

Felszabdalt magyar nyelv

A trianoni döntés a magyar nyelvet hagyományos táji tagolásától függetlenül felszabdalta. Úgy is mondhatjuk, hogy mindenhol kettévágta a szervesen fejlődő tájakat, a magyar nyelvjárásokat, valamint határokkal akadályozta meg a magyar nyelv további konvergens (összertartó), a közös köznyelvet formáló fejlődését. A magyarul beszélőket „átlépő” határok magyar nyelvű közösségeket szakítottak ki az anyaországból és tettek etnikai, nyelvi kisebbséggé. Csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy a legtöbb helyen a magyarnyelvűség hátrányt jelent, elkezdődött a magyar nyelvhasználat háttérbe szorítása, diszkriminálása, ennek következtében pedig visszaszorulása. Értelemszerűen a határokon túl mindenhol megnyilvánult az államnyelv–kisebbségi magyar nyelv kapcsolatában az államnyelvek döntő fölénybe kerülése. A Kárpát-medencére korábban inkább jellemző együttműködő, népi kétnyelvűség helyett országtól és korszaktól függően változatos elnyomó, asszimiláló törekvések bukkantak fel. Az államnyelvek használatának erőltetése ritkán és csak bizonyos rétegeknél vezetett az egyébként indokolt és támogatható kiegyenlített (egyenrangú) kétnyelvűséghez, sokkal inkább vegyes- vagy még inkább félnyelvűségi állapotok kialakulását idézte elő. Mindenhol visszaszorult a magyar nyelv használata, föllazultak

a magyar nyelvtömbök, fölerősödött és a politikai határokig hatolt a szórványosodás, sok helyen megtörtént a beolvadás és a nyelvváltás. Bár a statisztikai adatok ellentmondásosak, mert 1910 óta nem készülhetett egységes, a nyelvhasználatra is vonatkozó népszámlálás, az mégis megállapítható, hogy 1920-tól napjainkig a határon túli magyarság fele – biológiai veszteség, elvándorlás, de főleg beolvadás révén – eltűnt, egyes területeken teljesen megszűnt a magyar nyelv nyilvános használata. A nagyobb városokra vonatkozó statisztikai adatok még nagyobb nyelvvesztést mutatnak. Például a határ közvetlen közelében található, 1920 után a Románia részévé vált Nagyváradon, 1910-ben a lakosság 90 százaléka volt magyar; ez az arány manapság legföljebb 30 százalékra tehető.

A trianoni békediktátum következményeként a soknemzetiségű Osztrák–Magyar Monarchiából létrejött a csaknem nemzetiségek nélküli Magyarország, valamint megalakult Ausztria, a Cseh és Szlovák Köztársaság, Románia, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság. A II. világháború után keleten a Szovjetunió, délen pedig Jugoszlávia lett Magyarország szomszédja. Az 1990-es évektől az egyes országok szétszakadása miatt Szlovákia, Ukrajna, Szerbia, Horvátország, Szlovénia és Ausztria határolja Magyarországot. Köztudott, hogy az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, de az országhatárok meghúzása nem követte az etnikai vagy nyelvi határokat. Több esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területek is a határon túlra kerültek. Mintegy 3,3 millió magyar rekedt kívül Magyarország határain, ahogy szomorú ironiával mondják: „Nem ők lépték át a határokat, hanem a határok lépték át őket”, volt, ahol egy nemzedék életében többször is.

Tömbmagyar – szórványmagyar

Nem lehet egységesen szemlélni és megítélni a XX. században a Kárpát-medencében politikai, demográfiai és társadalmi okok miatt kialakult sokféle, vegyes nyelvi helyzetet. Általános tény, hogy a magyar nyelvű közösség részekre szakadt, és korszakonként, irányonként más és más külső hatások érték, amelyeknek a következményeként a mai vegyes helyzet kialakult. A nyelvi helyzet nagy vonalakban ma a következő: a határon kívül vannak tömbmagyar területek (Szlovákiában Csallóköz; Romániában három székely megye: Hargita, Kovászna, Maros megye, utóbbi csak részben tömb), vannak a magyar nyelvvel szoros kapcsolatban lévő területek (végig az északi nyelvhatár, Kárpátalja, a Partium egy része, Vajdaság s egy egészen parányi terület Szlovéniában,

Lendva környékén, illetve Ausztriában Burgenland). Vannak a magyar nyelvi tömbtől távolabb lévő, de még mindig nagyobb tömböt alkotó nyelvszigetek. Vannak önmagukban álló, már tömb nélküli szórványok, ahol még mindig számottevő magyarság él. Vannak olyan szórványok, ahol már csak elvétve akadnak magyarok. És létezik számos magyar nyelvű diaszpóra: ide elsősorban a Magyarországról elvándoroltakat soroljuk, ezeknek létrejötté részben szintén összekapcsolódik Trianonnal – hiszen a magyarság nagy mértékű szétvándorlása ugyancsak Trianon és következményei miatt indult el.

1920 óta minden határon túli területen időszakonként rohamosan fogy a magyar nyelven beszélők száma. A magyarság lélekszámát hatásos politikai szimbolikával 1990-ben még 15 millióra becsülhettük. Ebbe beletartoztak a magyarul nem vagy csak alig tudók, de identitásukban magyarságukat számon tartók is (második, harmadik külföldi generációk tagjai). Ma a magyar anyanyelvűek lélekszáma reális becslések szerint 15 millió körül lehet. Ebből 9,5 millió él Magyarországon és körülbelül 2,5 millió a Magyarországgal szomszédos területeken, nagyjából 2 millióan pedig szerteszóródva a világban (egy részük már nem is tud magyarul, csak az identitásában őrzi egykori magyarságát). Az identitásában-nyelvében bizonytalan utolsó 1 millió alkotja a 14 millió felüli magyarságot. Mindezek ellenére a magyarság összlétszámát tekintve ma is a Kárpát-medence legnagyobb népe.

Egyközpontú – többközpontú magyar nyelv

A magyar nyelv állami széttagolódása s ennek következtében különféle politikai helyzetbe kerülése már korábban fölvetette a magyar kulturális egység fölszámolódását. Az irodalomban ez a kérdés úgy vetődött fel, hogy egyetlen vagy több magyar irodalom van-e. Erre adott költői választ Illyés Gyula, aki ötágú sípban jelölte meg a magyar irodalom egységét: egy tündő fújja a mai Magyarország, a Felvidék, a Délvidék, Kárpátalja és Erdély magyarságának üzenetét. A harmonikus egységet sugalló ötágú síp egy nyelvész rendszerváltás utáni fölvetésében ötszólamú síppá változott: úgy jelent meg, mint a magyar nyelv állami nyelvekre való szakadása, vagyis mintha lenne, tudományosan definiálhatónak kellene lennie a szlovákiai, ukrainai, romániai, szerbiai (horvátországi, szlovéniai, ausztriai stb.) magyar nyelvnek. Még olyan lábjegyzet is született, hogy a felvidéki magyarságnál jóval kisebb lélekszámú nyelveknek is lehet külön neve... Az elképzelést német mintából adaptálta a nyelvész, és ez lett a többközpontú magyar nyelv gondolata. Csak az

a probléma, hogy a német nyelv(ek) történeti fejlődése teljesen más, mint a magyaré.

Általános nyelvészeti tétel, hogy a nyelvek nyelvváltozatokban élnek. A nyelvváltozatokból kristályosodik ki – már ahol – valamiféle egység, a köznyelv, és a köznyelv is folyamatosan alakul, esetleg újabb nyelvváltozatokra osztható. A magyar nyelv történetében a többféle, egymástól egyébként sajátos módon nem nagyon különböző nyelvváltozattól a XVI. századtól kezd összekovacsolódni a ma is ismert köznyelv vagy standard (korábban: irodalmi nyelvnek nevezték). Az egységesülés a XX. századra megtörtént: ezen a köznyelven írtak íróink-költőink, szólalt meg a rádió. Mellette szervesen tovább éltek a nyelvjárások is, illetve azok kicsit változó, keverékes formái, a regionális köznyelvek. Ebbe a természetes fejlődésbe avatkozott bele Trianon. Az elszakított területekkel elkezdett akadozni vagy akár meg is szakadt a kapcsolat (vásár, munkahely, rokonság); a magyar nyelv korlátozása megakasztotta a köznyelv irányába való fejlődést, ezért a magyar nyelv a legtöbb esetben a kisközösségbe, a faluba, a családba, sőt sok helyen a templomba, a szakrális nyelvhasználatba szorult vissza. A magyar nyelv kiszorulása különösen szembetűnő a közélet, a tudomány-technika területén. A határokon túl élők többsége más iskolarendszerben tanult, többnyire nem tudott szakmát, diplomát szerezni magyar nyelven, és az államnyelven megszerzett tudást nem tudta anyanyelvére lefordítani. Gyakori tapasztalatom Nagyváradon, magyarul és románul egyaránt kiválóan beszélő magyar egyetemisták körében, hogy nem ismerik a politikai, történeti, jogi, önkormányzati stb. kifejezéseket magyarul, illetve ezeket jórészt románul vagy egyedi módon magyarra fordított terminusokkal használják; ha viszont én kérem meg őket, hogy bankban, rendőrségen, önkormányzatnál románul legyenek a segítségemre, ugyanúgy bizonytalankodnak.

Határon túli magyar köznyelvek

A Trianon okozta nyelvi különfejlődés kétségtelenül kedvezően hat a határon túli helyi köznyelvek kialakulására. Beszélhetünk erdélyi köznyelvről, amelyet erdélyi értelmiségiek beszédében hallunk, erdélyi írók műveiben fel is ismerünk. Ez lenne az erdélyi vagy transzilván köznyelv. Egyaránt jellemzi a székely nyelvjárás sajátos, archaikus hanglejtése, a szólamokhoz toldott s (és) hangok („sesegés”), a passzív formák használata (tetsződik, látszódik, vétet, el van hitekedve önmagától), a kell menjek-féle szerkezetek és persze a román nyelvi hatások. Az északi nyelvterületen, Szlovákiában beszélt

magyar nyelv részben palóc, részben szlovák nyelvi hatásra különösen a zárt „a” hangok kapcsán tűnik föl. Temesi Ferenc így jellemzi egyik szereplőjét: „ázva beszélt a magyart, mint a felvidékiek nagy része” (*A szlovák kalauz*). Nyelvjárástól függetlenül a teljes szlovákiai magyarságot jellemző szlovák nyelvi hatás a párbeszédben megerősítésként szolgáló „no”, amely a szlovák ano (igen) hatására alakult ki. Felvidéki családi kapcsolataim (Pozsony, Galánta, Érsekújvár) azt mutatják, hogy az 1947 előtt a Felvidékről Magyarországra kitelepítettek nyelvhasználatában alig fedezhető fel regionalizmus, szinte kizárólag a mai magyar köznyelvet beszéltek, míg az ottmaradtak nyelvhasználatában már az 1960-as években érezhető volt az erős szlovák akcentus. Ez azt mutatja, hogy a Felvidéken 1947 óta jóval erőteljesebb a szlovák nyelv hatása a magyarra. Enyhébb köznyelviselési tendencia figyelhető meg a Vajdaságban és Kárpátalján. A Lendva környéki, burgenlandi, horvátországi magyaroknál nem alakult ki még regionális köznyelv sem, beszédük gyakorlatilag csak a helyi, archaikus jelleget mutató nyelvjárás. A burgenlandi magyar nyelvjárás szinte teljesen visszaszorult, önmagától, mindenféle kényszerítés nélkül lassan olyan helyzetbe kerül, mint a legtávolabb lévő, legarchaikusabb moldvai csángó nyelvjárásunk. A Partium viszont mintha folyamatosan követte volna a magyarországi nyelvi fejlődést, magyar lakosainak nyelvében alig találni a mai köznyelvtől elütő formákat.

Közös köznyelv?

Trianonnal tehát megszakadt a szerves nyelvi fejlődés: a nyelvjárásokból táplálkozó köznyelv, a köznyelvnek a nyelvjárásokra való természetes visszahatása. A szerves folyamatok szétszakadtak. A magyar nyelvtudomány, amelynek a rendszerváltásig elismert része volt a nyelv-művelés, a kor színvonalán többször kifejtette, hogy a nyelvjárás érték, s természetes folyamat a közös (művelt, igényes stb.) köznyelv kialakulása és ennek elsajátítása az iskolában. Ezt az egyszerű, kétségtelenül leegyszerűsített, de legalább érhető képletet zavarta meg a rendszerváltás kori nagy nyelvészeti vita: a köznyelvet ne Budapestről, ne nyelvészek és értelmiségiek határozzák meg, hanem a demokratikus nyilvánosság; azaz ne írja elő senki a határon túliaknak, hogy milyen nyelvváltozatban beszéljenek, ne kelljen föltétlenül alkalmazkodniuk a magyarországi köznyelvhez. A parázs vita lényegében arra is vonatkozott: legyen-e közös köznyelv, avagy mindenki alkossa meg a saját maga nyelvváltozatát, köznyelvét. A nyelvművelők folyamatosan és némi nemzetféltő céllal

törtek lándzsát a köznyelv, akkoriban alakult terminussal, a minden magyart összetartó „közös köznyelv” mellett, féltve a magyar nyelvet és közösséget a széthúzástól. Az úgynevezett társasnyelvészek a helyi nyelvváltozatok autonómiájáért szálltak síkra, és elvetettek minden, számukra előíró, központosító törekvést. Mint a legtöbb vitában, ebben is az igazság valahol középen van: senki nem akarja korlátozni a családok, a kisközösségek hagyományos, sajátos fejlődést mutató helyi nyelvváltozatát, hiszen az az alapvető identitás, érzelmek hordozója. De a szélesebb körű együttműködést mégiscsak a nyelvváltozatokat átfogó köznyelv szolgálja. Ráadásul a magyar nyelv esetében ez nem is tér el annyira a helyi nyelvváltozatoktól, hiszen szinte minden magyar ért minden magyart – akármilyen nyelvváltozatban beszél is. A helyi nyelvváltozatok mellett a közös köznyelv azonban mégis fontos, hiszen ez köti össze, ez egyesíti szimbolikusan és kommunikációs közösségként is a magyarságot, ez teremt egyszerűbb és világosabb megértési lehetőséget Brassó és Nyitra, Munkács és Szentgotthárd között.

A rendszerváltás után megalakult határon túli nyelvi irodák (MTA határon túli nyelvi irodák, Termini magyar nyelvi kutatóhálózat) fő feladatuknak tekintik a határon túli területek magyar nyelvének leírását. Ennek nyomán jelentek meg a határon túli magyar nyelvváltozatok („államnyelvek”) leírásai, például *A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén* című könyvsorozat, amelynek egyik kötetcíme csakhamar elavult – Göncz Lajos: *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)* (Budapest-Újvidék, 1999). A kutatások egyik fő törekvése a határon túli, helyi (állami) nyelvváltozatokban felbukkanó és helyben használt idegenszerűségek (államnyelvi eredetű műszavak) emancipációja, sőt a magyar nyelvi közkinccs részévé tétele. Ezt úgy kívánták elérni, hogy a romániai, szlovákiai stb. magyar nyelvváltozatokban használt szavakat belevették a magyarországi szótárakba. A törekvés elfogadható akkor, ha ezek a szavak valóban „szótárérettek”, különös tekintettel arra, ha helyben alkotott magyar szavak, ám kérdésesek, ha puszta román, szlovák átvételekről (vagyis idegen szavakról) van szó. Még ezeknek is helyük lehet az idegen szavak szótáráiban (be is került nem egy ilyen szó a 2007. évi kiadású szótárba) – de vajon valóban az értelmező kéziszótárba valók-e? A 2003. évi kiadású *Magyar értelmező kéziszótárt* mindenesetre úgy hirdette az Akadémiai Kiadó, hogy: „Tudatosan végeztetett gyűjtés eredményeképpen helyet kaptak az új szótárban a szomszéd országokban élő magyarság nagyobbik részének egyes, csak az ő körükben használt szavai.” Néhány, a szótárkészítők által

kiemelt példák közül: csinka = súlyzó (szlovákiai magyar), csbuk = borraló, baksis; mellékkereset (erdélyi magyar), dezert = egy doboz kisméretű, változatos alakú töltött csokoládé (szlovákiai magyar), doszár = irattartó, dosszié (erdélyi magyar), döblec = sütötök (erdélyi magyar), faradarab = rétes vége, gyürkéje (kárpátaljai magyar), feferon = cseresznyepaprika (szlovákiai magyar), felcser = orvossegéd (kárpátaljai magyar), navetázik = ingázik (erdélyi magyar), népképviselő = képviselő (kárpátaljai magyar), novellizál = törvényt módosít (szlovákiai magyar). Egyes példák államnyelvi átvételek, mások magyar terminusok, amelyek viszont nem illeszkednek a magyarországi köznyelvhez. Az egyre szaporodó ilyesféle szókészlet pedig fölveti a magyar nyelv szétfejlődésének rémképét.

A trianoni határokkal szétválasztott, különfejlődésre ítélt magyar nyelvváltozatok tehát az 1990-es években, a remélt rendszerváltások után még nagyobb bizonytalanság előtt állnak: együtt vagy külön. Együtt a magyarországiakkal, vagy inkább külön, együtt az államnyelvekkel. Ehhez is bőven kapnak tanácsot a társasnyelvészekből, akik leginkább a nyelvművelés „központosító” törekvéseitől féltik a határon túli magyarokat. A megoldást a kétnyelvűségben találták meg. Ebben van is valami. Hiszen a különböző népek együttélése természetes módon vezet kétnyelvűséghez. A természetes, kiegyenlített (mindkét fél részéről kezdeményezett) kétnyelvűség, illetve az úgynevezett hozzáadó, vagyis a jó anyanyelvi tudáshoz többletként járuló kétnyelvűség hasznos, gazdagítja a személyiséget, szolgálja a megértést. Ám ismeretes az egyenlőtlen vagy feladó kétnyelvűség is, az az állapot, amikor a kétnyelvűség az anyanyelv elhagyásához vezet. Sőt, további átmeneti állapotok is vannak: vegyesnyelvűség vagy kevertnyelvűség, amikor az egyén valamiféle „mixet” használ – ez inkább emlékeztet a kreol nyelvekre, mint a történelmi nyelvekre. És akik jól ismerik a bizonytalan nyelvi helyzetben lévőket, emlegetik a félnyelvűséget is, ami pedig a lecsupaszított nyelvhasználatra, az úgynevezett pidzsin nyelvekre emlékeztet. A kreol és a pidzsin nyelvek alapvetően a gyarmatosítás jelenségei, sajnálatos módon az elmúlt száz évben valamennyire van már rá példa a Kárpát-medencei magyar nyelv esetében is.

Nyelvi kódváltás az irodalomban

A heves vita bizonytalanságot szült az értelmiségben, különösen a nyelvet oktató, preferáló pedagógustársadalomban, és talán a szülőkben is: most mire neveljük a gyerekeket, milyen iskolába adják, fontos-e egyáltalán a

magyar nyelv? Hiszen nyelvészekről kaptak tudományos magyarázatot arra, hogy természetes folyamat a kétnyelvűség, a magyar nyelvnek esetleges önálló, helyi államnyelvi változata és persze a végső beolvadás is. A határon túli magyar nyelv–nyelvek-vitával kapcsolatban minden jó szándék feltételezése mellett arra is gondolhatunk, vajon mennyiben bizonytalanította el a nyelvhasználókat és ezáltal erősítette a határokon túl az amúgy is erős nyelvi asszimilációt, vagyis a magyar nyelv feladását.

Merthogy a költők ezt már nagyon is érzékelték. Domonkos István *Kormányeltörésben* című verse így kezdődik: „én lenni / én nem tudni magyar / élni külföld élet / pénz nyelv zászló / himnusz bélyeg...” Nyelvi-nyelvészeti dokumentumnak is felfogható Tózsér Árpád verse, *A kódváltás pragmatikája*. Alcíme: *Példaszöveg egy szakdolgozatról* – a költő mesélte, hogy egy pozsonyi egyetemi magyar szemináriumi dolgozat ihlette a verset: „Andi én majdnem majdnem röhögtem / tisztára izé pockajte! mondom / itt van a próba... kabinka tudod / ott próbált előttünk a čokedšme na pláži / csakhogy ez nem pláž őneki mindegy / tisztára psycho volt mindene látszott...” Az összezavart identitást tükrözi Demény Péter megrázó verse (*Haza-szvit*) a rommagyar létről, ami nyilvánvaló gátja a magyar nyelvi és kulturális hagyományok fenntartásának: „Magyar lennék, de rommagyar vagyok, / élet helyett trianonkodom, / székely harisnyában járok, / így érzem igazán magyarnak magam, / a sárgarépát juszt is muroknak nevezem, / a hasábburgonyát szalmakrumplinak, / fintorgok, ha azt hallom, nyamihörpi. // Magyar lennék, de rommagyar vagyok, / hattúli, kisebbségi és ilyenek, / taccs, szöglet, beadás – ezt mind húsz évesen tanultam, / amúgyosan románul tudom őket, / románul nőttem én fel velük együtt, / logikus hát, hogy én román vagyok, s kit érdekel, hogy nem lehetek az?!...”

Mint a szedett fa...

A XX. század végén úgy áll a magyar nyelv a Kárpát-medencében, mint a szedett fa: van egy kiművelt, mindenre alkalmas magyarországi standardja, köznyelve és persze további hazai nyelvváltozatai, vannak a határon túl beszélt nyelvjárások, helyi államnyelvi hatásoknak kitett köznyelv-kezdemények, és ezeket beszélő két-, vegyes- és félnyelvű magyarok; alakulnak a Kárpát-medencében a magyar nyelv szétfejlődése következtében a kreol és pidzsin magyar nyelvek... Száz év folyamatait áttekintve úgy látszik, hogy Trianon nyelvi hatása a határokon túl az első ötven évben még elenyésző volt, az 1938-as és 1940-es visszarendeződésnek sok helyen volt „jótékony,

nyelvmegtartó hatása”. Az utóbbi fél évszázadban azonban felgyorsultak a kétnyelvűsödési, nyelvváltó tendenciák, és erőteljesen csökken a magyar nyelven beszélők száma. Ha igazak a nyelvstratégák (Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport) népesség-összeírásokon alapuló számításai, akkor negyven-ötven év múlva körös-körül a határon túli magyar nyelv a legtöbb helyen eltűnik (Székelyföld és Csallóköz lehet csak kivétel), és Trianon 150. évfordulóján magyar nyelvi szempontból egy még borúsabb írás születik majd.

IRODALOM

- Anyanyelv és nemzeti jövő. A Közép-európai nyelvstratégiai fórum előadásai.* Szerk., ford. POMOZI Péter, Bp., Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, 2017
- BALÁZS Géza: *„A magyar nyelv elé mozdításáról...” Vitairat a nyelvművelésért.* Bp., Akadémiai, 2005
- BÁRCZI Géza – BENKŐ Loránd – BERRÁR Jolán: *A magyar nyelv története.* Bp., Tankönyvkiadó, 1967
- Magyar nyelvtörténet.* Szerk. KISS Jenő, PUSZTAI Ferenc, Bp., Osiris, 2003